



YEKDEM DEĞİŞMELİDİR

Bedelini Tüketicilerin Ödediği, Özel Şirket Kârlarını Güvence Altına Alma Amaçlı Adaletsiz Yenilenebilir Enerji Kaynaklarından Elektrik Üretimini Destekleme Mekanizması (YEKDEM) Değişmelidir

2011'de, o dönem yatırım ve işletme maliyetleri bugüne göre yüksek olan yenilenebilir enerji kaynaklarından elektrik üretimini desteklemek amacıyla; on yıl süreyle yüksek alım fiyatları ile alım garantileri uygulamasına başlanmıştır. Yenilenebilir Enerji Kaynaklarından Elektrik Üretimini Destekleme Mekanizması (YEKDEM) ile 18.05.2005 tarihinden sonra işletmeye girmiş ve 2015 yılı sonuna kadar işletmeye girecek olan; hidrolik ve rüzgâr kaynakları için 7,3 dolarcent/kWh, jeotermal kaynağı için 10,5 dolarcent/kWh, güneş (fotovoltaik) ve biyokütle kaynakları için 13,3 dolar cent/kWh fiyat ile satın alma garantisi verilmiştir. Teşviklerden yararlanma süresi ise 10

yıl ile sınırlandırılmıştı. Ayrıca lisanslı tesislerde kullanılan yerli üretim akşamlar için de 5 yıl süre ile ek teşvikler tanımlanmıştır. Geçen sürede, kaydedilen teknolojik gelişmelerle, yatırım maliyetlerinin azalmaya başlamasına rağmen, 2015 sonunda sona ermesi öngörülen uygulama, aynı yüksek alım fiyatlarıyla 2020 yılı sonuna kadar uzatılmıştı. 2020 sonbaharında yapılan başka bir düzenleme ile, bu süre küresel salgın gerekçesiyle 30 Haziran 2021'e ertelenmiştir.

YEKDEM'den yararlanan santrallerin toplam gücü 2015'de 5.424 MW iken 2020'de 21.877,2 MW'a çıkmıştır. Uygulamadan yenilenebilir enerji kaynak-

larına dayalı kurulu gücün yarısına yakını, tüm kurulu gücün yüzde 22,9'u yararlanmıştır. 2020'de üretilen elektriğin dörtte birine yakın bölümü bu yüksek fiyatlı alım garantili tesislerden karşılanmıştır

2010 yılından bu yana teknolojiadaki gelişmelerle yatırım ve işletme maliyetlerinde büyük düşüşler yaşanmış olmasına karşın, maliyetlerdeki düşüşler ülkemizde elektrik satış fiyatlarına yansıtılmamıştır. Son üç yılda özel şirketlere YEKDEM mekanizmasıyla 110,5 milyar TL ödeme yapılmıştır.

Geçen yılı Kasım ayında TBMM'ye sunulan tasarı hızlı bir şekilde sonuçlandırılmış ve çıkarılan yasa ile Haziran

2021'den sonra işletmeye girecek yenilenebilir kaynaklara dayalı elektrik üretim tesisleri için yapılacak destek uygulamalarında değişiklikler yapılmıştı. 29.01.2021 tarih ve 3453 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile de yeni esaslar belirlenmiştir. Söz konusu karara göre, 1 Temmuz 2021 ile 31 Aralık 2025 arasındaki dönemde devreye girecek YEK belgeli santrallarda üretilen elektrik için 10 yıl boyunca garantili alım fiyatı uygulanacaktır. Bu santrallarda yerli ekipman kullanıldığı takdirde de 5 yıl boyunca alım fiyatlarına ilave yerli katkı desteği eklenecektir.

Kuruş esaslı Türk Lirası olarak belirlenen fiyatlar 1 Nisan 2021 tarihinden itibaren başlamak üzere üçer aylık dönemler halinde güncellenecektir. Güncellemelerde, TÜFE ve ÜFE artışları yüzde 26'lık, USD ve Euro fiyat değişimleri ise yüzde 24'lik paylara sahip olacaklar. Bu şekilde yatırımcı şirketlere verilecek destekler olası fiyat hareketlerinden ters yönde etkilenmeyecektir.

KAYNAK	1 Temmuz 2021'den Önce İşletmeye Gireceklerin Garantili Alım Fiyatı (Dolar sent/kWh)	1 Temmuz 2021'den Önce İşletmeye Gireceklerin Yeni Katkı Kaveci ile Azami Fiyat (Dolar sent/kWh)	1 Temmuz 2021'den Sonra İşletmeye Gireceklerin Garantili Alım Fiyatı (Güncellenmiş) (Krw/kWh)	1 Temmuz 2021'den Sonra İşletmeye Gireceklerin Yeni Katkı Kaveci ile Azami Fiyat (Güncellenmiş) (Krw/kWh)	1 Temmuz 2021'den Sonra İşletmeye Gireceklerin Garantili Alım Fiyatı (Güncellenmiş) (Dolar sent/kWh)
Rüzgar	7,3	11,0	32,0	40,0	5,1
Hidrolik	7,3	9,6	40,0	48,0	6,4
Jeotermal	10,5	13,2	54,0	62,0	8,6
Güneş	13,3	20,0	32,0	40,0	5,1
Çöp Gazı, Atık Lastik Ürünleri			32,0	40,0	5,1
Biyometanizasyon	13,3	18,9	54,0	62,0	8,6
Termal Bertaraf			50,0	58,0	8,0

Diğer taraftan halen devrede olan ve YEKDEM'den yararlananlar ile 01.07.2021'e kadar devreye girecek olan tesislere, YEKDEM'den yararlandıkları sürece destekler USD'ye endeksli yüksek alım fiyatları üzerinden ödemeye devam edilecektir. EPİAŞ tarafından işletilen elektrik borsası PTF ortalamaları ise 2018 yılında 4,8; 2019 yılında 4,6; Ocak-Eylül 2020 döneminde 4,0 dolarcent/kWh olmuştur. YEKDEM kapsamındaki 22.000 MW'a yakın kurulu güçte tesisler için 7,3-13,3 USD cent aralığındaki ve piyasa takas fiyatının

yüzde 82,5-232,5 daha üzerinde fiyatlarla alım yapılmaya devam edilecektir.

YEKDEM uygulamasının bugüne gelen hali ile, 1 Temmuz 2021'den sonra mevcutla birlikte uygulanacak versiyonunun tüm yükü, faturalar üzerinden tüketicilere yansıtılacaktır.

Bilindiği üzere ülkemizde işsiz sayısı on milyonu aşmıştır. Kapanan işletme sayısı onbinlerle ölçülmektedir. Asgari ücret, memur ve emekli maaşları çok düşük oranda artarken, özel elektrik şirketlerinden yapılacak alım fiyatlarının yılda dört kez artmasına imkan tanınması, şirketler lehine, tüketiciler aleyhine haksız bir uygulamadır. Dahası, bu destekleri yetersiz bulan bazı yatırımcı dernekleri, alım fiyatlarının yükseltilmesini ve üç ayda bir yapılacak ayarlamaların bütünüyle dövize endekslenmesini talep edebilmektedir.

Yenilenebilir enerjiden yararlanmayı, mühendislik kurallarına uygun ve ahlaklı olarak değerlendirilmesi koşuluyla uzun yıllardır savunuyoruz. Ancak, geçtiğimiz dönemde, özel firmalarca üretilen elektrik enerjisine yüksek fiyatla alım garantisi verilmesi ve denetimsizlik, şirketlerin iştahını kabarttı ve bir yandan doğayı-çevreyi olumsuz yönde etkileyen bazı yatırımlara sebep olurken diğer yandan yurttaşların elektrik faturalarını şişirdi. Özel sermaye çıkarlarını gözeterek uygulama, yatırımcı firmaların yanı sıra, yabancı ekipman üreticilerinin ve finans kurumlarının da eklemeklerine yağ sürdü. Ekipman tedarikçileri fiyatlarını maliyet esasına göre değil, teşvik fiyatından yola çıkarak belirledi. Süreçte, ekipman fiyatları dünya genelinde hızlı düşerken, yurttaşlar bu gelişmelerden yararlanmadı, tersine sürekli artan faturalarla ceplerinden belli bir zümreye kaynak aktarıldı. Mesken, sanayi, ticarethane, tarımsal sulama aboneleri, elektrige, yüksek bedeller ödedi.

YEKDEM'in son açıklanan şekilde uygulamaya devam etmesi, yurttaşların değil özel şirketlerin çıkarlarını göze-

ten bu adaletsizliğin aynı şekilde devam edeceğini gösteriyor. Türkiye ve dünya genelindeki ihalelerde ortaya çıkan rakamlar, belirli ve sınırlı uygulamalar dışında yenilenebilir kaynaklardan elektrik üretimine özel destekler verilmesinin (uzun bir süredir) gerekli olmadığını ortaya koyuyor.

Bu vesile ile gazeteci Özgür Gürbüz'ün deyimi ile, adının Osmangazi Nükleer Santrali olması daha uygun olan Akkuyu NGS Projesinde de, köprüden geçmesek de ödediğimiz gibi, tüketmesek de üretilecek elektrige yüksek fiyatla ve USD esaslı alım garantisi verildiğini de hatırlatalım.

Yukarıda belirttiğimiz adaletsizliklerin ortadan kaldırılması için:

- YEKDEM ile onun yanı sıra Kapasite Mekanizması ve yerli kömür santrallerinden özel fiyatla elektrik alımı gibi desteklere son verilmelidir.
- Atık lastik ürünlerinden elektrik üretimi, bırakın desteklenmeyi tamamen yasaklanmalıdır.
- Yenilenebilir kaynaklardan elektrik üretimi için toplumsal yarar esas olmalı, şirketlerin değil yurttaşların çıkarları gözetilmelidir.
- Enerji ihtiyacının karşılanması için yapılacak yatırımlar ulusal ölçekte, bölgesel ve yerel ihtiyaçları dikkate alan kamusal bir planlamaya uygun olmalıdır.
- ÇED çalışmaları, çevresel ve toplumsal etkileri kapsayacak bir içerik ve katılımcı bir işleyişle yapılmalıdır.
- Tüm yurttaşların ortak zenginliği olan doğal kaynakların yurttaşların faydalanamayacağı şekilde kullanımına, tarımsal faaliyetlerin zarar görmesine ve yöre halkının istemediği yatırımlara izin verilmemelidir.
- Enerji yönetimi ve özel şirketler elini yurttaşların ceplerinden çekmemelidir.

Yunus Yener
TMMOB

Makina Mühendisleri Odası Başkanı